

Av Karl Grunewald

Förintelsen började med de funktionshindrade barnen.

Sedan 1999 är den 27 januari en minnesdag för den dag då Auschwitz öppnades. HandikappHistoriska Föreningen erbjöds att delta med ett anförande i Stockholm om hur förintelsen började. Dess vice ordförande Karl Grunewald höll då detta anförande.

Hösten 1938 skrev ett par föräldrar till ett svårt funktionshindrat barn till Hitler och bad att överläkaren på barnkliniken i Leipzig skulle få avliva deras barn. Brevet överlämnade Hitler till sin livläkare Karl Brandt, som tillsammans med ordförande i det juridiska utskottet i Riksdagen, gav det begärda tillståndet vilket vidarebefordrades till andra barnöverläkare för liknande fall. De gav bara ett muntligt besked, för att media inte skulle få kännedom om det.

I augusti 1939 - alltså samtidigt som kriget började - utfärdade regeringen en strängt förtrolig förordning att alla barn under tre års ålder, som hade missbildningar av olika slag, skulle registreras. Senare ändrades åldern till 16 år. Förteckningen skulle skickas till den statlige distriktsläkaren i den region där föräldrarna bodde. Denne skulle meddela föräldrarna att staten har inrättat särskilda avdelningar vid vissa anstalter, där man utvecklat behandlingsmetoder, som ledde till att deras barn kunde förbättras. Det rörde sig om 30 sådana anstalter. - De flesta föräldrarna gjorde så frivilligt, men senare infördes ett tvång.

De barn som efter undersökning ansågs kunna utvecklas, fick föräldrarna hämta hem igen, men de andra gav man sömnmedel (luminal) och för lite mat, så att de tynade bort - det skulle ge sken av ett naturligt sjukdomsförlopp. - Denna barnaktion pågick i ett par år och man beräknar att man tog livet av fem tusen handikappade barn på detta vis.

I oktober 1939, beslöt Hitler att en likadan aktion skulle göras med vuxna, som var intagna på anstalter och som ansågs vara obotliga. Han bemyndigade doktor Brandt och talmannen i Riksdagen, att auktorisera vissa läkare, som hade uttalat sig för dödshjälp, att ge sådan.aktionen kom att kallas Aktion T4.

De två bemyndigade inrättade en kontrollnämnd i Berlin dit alla vårdanstalter och psykiatriska sjukhus skulle skicka blanketter på patienter, som levde ett - vad man kallade - ovärdigt liv. Man skulle bli ånge om de hade släktingar och eventuella besök av dem.

På kontrollnämnden anställdes över 40 anonyma läkare, som granskade blanketterna. De avgjorde vilka som skulle transporteras till en av de sex anstalter där man hade ordnat med en gaskammare, kamouflerad som duschrum, och ett krematorium. Man använde sig av koloxid, som förvarades i stålflaskor, och som leddes in i gaskammaren. Ansvarig för proceduren var en överläkare. - Dessa berättade vid domstolsförhandlingar efter kriget hur människor skrek och bad om sina liv. - I regel dödades de nyanlända redan inom några timmar efter ankomsten. Det kunde vara fråga om 30 - 40 personer varje dag per anstalt.

Det enda besked som de anhöriga fick var att en förflyttning var nödvändig för att skapa plats för krigsskadade eller för att vederbörande skulle få speciell behandling på en annan anstalt.

Askan av den döde samlades i en urna som skickades till de anhöriga. De fick även en förfalskad dödsattest och ett särskilt s. k. tröstebrev undertecknad av läkare med ett fingerat namn. I det stod det bl a : ”Med tanke på hans allvarliga obotliga sjukdom måste hans död, som räddade honom från en livslång vistelse på en anstalt, betraktas som en befrielse.”

Det var på dessa sex dödsanstalter som nazisterna lärde sig att döda människor och där man utbildade personal för de kommande förintelselägren.

Aktion T4 skulle genomföras i största hemlighet. Därför finns det mycket få handlingar om den. Man kan därför fråga sig vad visste befolkningen om detta? Uppenbart förstod allt fler vad som pågick, som t. ex. personalen på anstalterna varifrån patienterna skickades och som försökte saboterade aktionen på olika sätt. Efterhand förstod även de anhöriga till de drabbade. Många av dem tog helt enkelt hem de sina, när de hörde ryktet om förflyttning. Invånare på orterna där anstalterna låg protesterade även. Dom såg ju bussarna som kom och den svarta röken som steg upp från krematoriet. Till slut började kyrkliga ledare att skriva protestskrivelser. - Man kan påstå att efter en tid visste flertalet av befolkningen tillräckligt, för att inte vilja veta mera. De flesta förhöll sig likgiltiga inför hela aktionen.

Efter nitton månader gav Hitler order om att avbryta Aktion T4. Då hade ca 70 000 patienter dödats på detta sätt. Varför han gav denna order vet ingen, kanske var det en effekt av protesterna. Men det betydde inte att man slutade döda funktionshindrade barn och s. k. arbetsodugliga vuxna. Det skedde på vissa läkares och personalens eget initiativ, genom överdosering av mediciner och undernäring.

Personal från dödsanstalterna skickades till Polen för att bygga upp speciella förintelseläger där. Det blev fyra sådana som byggdes under åren 1941 och

1943. Det mest kända hette Treblinka. Förintelselägren placerades vanligen på ett ödsligt och obefolkat område. Deras syfte var att döda så många judar så snabbt och effektivt som möjligt.

Koncentrationsläger började nazisterna att bygga upp redan kort efter maktövertagandet 1933. De var arbetsläger för olika minoriteter och fångar, men några av dem omändrades till förintelsläger in på 1940-talet. Läkare vid kontrollnämnden i Berlin skickades ut till koncentrationslägren för att sortera ut de som var arbetsodugliga och sedan för att hjälpa till med dödandet av nyanlända.

Det är svårt att förstå hur nazisterna kunde få så många att döda sina egna medborgare och dessutom på detta grymma sätt. Man måste gå tillbaka i historien och se varifrån nazisterna fick sina idéer.

Grunden var den rasbiologiska läran som utvecklades särskilt i England, i slutet av 1800-talet. Rasbiologerna menade att de högt utvecklade raserna kommer att gå under om man inte stoppar degenerationen. Den är en följd av - trodde man - att mindervärdiga och arbetsodugliga ökar i antal i befolkningen, på bekostnad av de begåvade och kreativa, dom som kan utveckla våra samhällen. (I verkligheten blev det tvärtom. De fattiga minskade successivt och begåvningen ökade i befolkningen.)

Detta ledde till beslut om olika rashygieniska åtgärder i hela västvärlden och USA - alltså även i vårt land. Man införde förbud för vissa handikappade och psykiskt sjuka att gifta sig, stiftade steriliseringslagar och byggde allt fler anstalter för utvecklingsstörda för att förhindra barnalstring.

Vid denna tid bildades i alla västeuropeiska länder och i USA mentalhygieniska föreningar, med framförallt psykiater som medlemmar. I dessa diskuterade man barmhärtighetsdöd av obotliga psykiskt sjuka och handikappade. Detta passade bra in i Hitlers program, när han skrev det i början av 1920-talet. Han var besatt av den ariska rasens överlägsenhet och lät sig övertygas av rasbiologerna, om hotet av mindervärdiga människor och deras ärftlighet.

Nazisternas aktioner föregicks av en systematisk propaganda för barmhärtighetsmord långt före krigsutbrottet. Det skrevs i tidningarna och det gjordes flera filmer i Tyskland om det berättigade i barmhärtighetsmord.

Det stora felet med den arvsbiologiska läran var, att man övervärderade arvets betydelse. Till och med fattigdomen trodde man var ärftlig. Man förstod sig inte på ekonomins och de sociala faktorernas betydelse.

Så illa kan det gå om man inte förhåller sig kritisk till vetenskapliga resultat och om man blint underkastar sig auktoriteter.

Världen är dessvärre fylld av människor, som precis som på Hitlers tid, låter sig förledas till onda handlingar. De faller offer för starka ledare och saknar förmåga att själva bedöma vad som är onda eller goda handlingar. Det är inte en medfödd förmåga, utan något som vi alla, var och en, måste utveckla inom sig, genom goda förebilder och genom att vara kritisk och reflekterande.

Referenser

Schmuhl H-W, Förintelsen började med de utvecklingsstörda, Intra nr 1/1999.

Sreiber B, Männen bakom Hitler. En tysk varning till världen. Kommittén för Mänskliga Rättigheter, 1986.